

GET IT ON Google Play
Download on the App Store
www.benimhocam.com
@benimhocam
BENİM HOCAM
YAYINCILIK

İNSAN HAKLARI

- İnsan hakları, insanların doğuştan sahip olduğu ve kullanılması için cinsiyet, ırk, renk, din, dil, yaş, tabiiyet, düşünce farkı, ulusal veya toplumsal köken, zenginlik gibi herhangi bir ölçütün getirilemeyeceği haklardır.
- İnsan hakları konusunun uluslararası alanda ön plana çıkması II. Dünya Savaşı sonrası Birleşmiş Milletler Örgütünün kurulması ve bu örgüt tarafından **10 Aralık 1948 tarihinde kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi** ile olmuştur.

İNSAN HAKLARININ NİTELİKLERİ

- İnsan haklarını başka hak kategorilerinden ayırt etmeye yarayan nitelikleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:
  - Evrenseldir.
  - Doğuştandır.
  - Mutlaktır.
  - Vazgeçilmezdir.
  - Birey haklarıdır.
  - Çoğunlukla özgürlük haklarıdır.
  - Temel haklardır.
  - Esas olarak devlete karşı ileri sürülen iddialardır.

Devletin insan haklarıyla ilgili ödevleri vardır. Bunları dört başlık altında sıralayabiliriz:

a) **Tanıma:** Devlet, insan olarak haklarımızı tanımak zorundadır.

b) **Dokunmama:** İnsan haklarına devletin müdahalesi istisnaî bir durumdur. Bu durum başkalarının haklarına tecavüz edilmesini veya başkalarına doğrudan doğruya zarar verilmesini önlemekten ibarettir.

c) **Koruma:** Devletin temel görevi insan haklarını korumaktır. Bu koruma hem devletten hem de başka kişi ve gruplardan gelecek saldırılara kaşıdır.

d) **Temin/Tedarik:** Geçimlerini veya bakımlarını sağlayamayanlar (engelliler, yaşlılar, kimsesiz çocuklar vb.) için devlet, toplumun bir kurumu sıfatıyla, gerekli tedbirleri almak ve kurumları kurmakla yükümlüdür.

İNSAN HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİNİN SINIFLANDIRILMASI

- İnsan hak ve özgürlüklerinden, her birinin farklı bir içeriğe, işleve ve sınırlandırma rejimine tabi olmasından dolayı insan hak ve özgürlükleri çok farklı şekillerde sınıflandırılmıştır.

A. Georg Jellinek'in İnsan Hakları Sınıflandırması

İnsan haklarının sınıflandırılması konusunda en eski ve en yaygın sınıflandırma, Alman hukukçu **Georg Jellinek'in** sınıflandırmasıdır. Temel hak ve hürriyetleri Jellinek, devlet ve birey arasındaki ilişkinin durumuna göre, **"negatif statü hakları", "pozitif statü hakları" ve "aktif statü hakları"** olmak üzere üçe ayırır.

1. Negatif Statü Hakları (Koruyucu Haklar)

Devlet tarafından kişilerin aşılamayacak ve dokunulamayacak hususi alanının sınırlarını çizen hak ve hürriyetlere negatif statü hakları denmektedir. Devlete bu haklar, "karışmama", "gölge etmeme" ödevi yüklerler. "Konut dokunulmazlığı, kişi güvenliği, din hürriyeti, düşünce hürriyeti, mülkiyet hakkı negatif statü hakkı niteliğindedir". Devlete ve topluma karşı bireyi muhafaza ettiğinden dolayı bu haklara "koruyucu haklar" da denmektedir.

/benimhocam

2. Pozitif Statü Hakları (İsteme Hakları)

Bireylerden devlete yönelik olumlu bir davranış, bir yardım, bir görev talep etme imkânı tanıyan haklara pozitif statü hakları denir. "Konut hakkı, eğitim-öğrenim hakkı, sağlık hakkı, sosyal güvenlik hakkı" pozitif statü haklarındandır. Bu grup da yer alan haklar sanayi toplumunun doğuşu ile beraber anayasalarda yer almaya başlamıştır.

3. Aktif Statü Hakları (Katılma Hakları)

Aktif statü hakları, yurttaşların devlet idaresine katılmasını ve siyasal gücün kullanılmasını sağlayan haklardır. "Seçme ve seçilme hakkı, vatandaşlık hakkı, dilekçe hakkı, siyasi parti kurma hakkı, siyasi faaliyette bulunma hakkı, vergi ödevi, kamu hizmetine girme hakkı aktif statü haklarındandır". Aktif statü hakları bireyin hürriyetini devlet eliyle lakin devlet uğruna kullandığı bir pozisyondur. Bu haklara bu nedenlerle "katılma hakları" ya da "siyasi haklar" da denmektedir.

B. Karel Vasak'ın Zaman / Tarihsel Bakımından Hakları Sınıflandırması

- **Fransız hukukçu Karel Vasak** tarafından yapılan ve klasikleşmiş olan insan haklarının "kuşaklara" göre ayrılmasıdır. Kuşaklara göre yapılan sınıflandırmada insan hakları, **"birinci kuşak haklar", "ikinci kuşak haklar"** ve **"üçüncü kuşak haklar"** biçiminde üç gruba ayrılmaktadır.
- İlk kez bu ayrım 1979 yılında Çek kökenli Fransız hukukçu Karel Vasak tarafından hakların tarihsel olarak meydana çıkışları, tarihsel gelişimleri hesaba katılarak önerilmiştir.

1. Birinci Kuşak Haklar

Kişi Hakları ve Siyasal Haklar birinci kuşak haklar, insanın tarihsel olarak gelişimi içerisinde ilk meydana gelen haklardır. XVII ve XVIII. yüzyılda yaşanan Amerikan ve Fransız devrimleri sonucunda ortaya çıkmıştır. Yaşam hakkı, kişi güvenliği, mülkiyet hakkı, din ve vicdan özgürlüğü, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı, konut dokunulmazlığı, kamu hizmetine girme hakkı, seçim hakkı gibi temel hak ve özgürlükler birinci kuşak hakların kapsamındadır.

2. İkinci Kuşak Haklar

Karel Vasak'ın sınıflandırmasına göre, ikinci kuşak haklar **Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Haklardır**. Burjuva sınıfını nasıl ki ticaret devrimi ortaya çıkarmışsa işçi sınıfını da ortaya çıkaran Sanayi Devrimi olmuştur. İkinci kuşak haklar işçi sınıfı ile burjuvazi arasındaki çatışmaya dayanan haklar olarak ortaya çıkmıştır. İkinci kuşak haklar, çalışma hakkı, dinlenme hakkı, konut hakkı, sendika özgürlüğü, grev hakkı, sağlık hakkı, sosyal güvenlik hakkı, toplu sözleşme hakkı, eğitim hakkı, bilim ve sanatı öğrenme hakkı gibi sosyal, ekonomik ve kültürel hakları içermektedir.

3. Üçüncü Kuşak Haklar

Üçüncü kuşak haklar, **Dayanışma Hakları veya Azınlık Hakları**dır. Gelişme hakkı, çevre hakkı, doğal zenginliklere ulaşma hakkı, barışçıl bir çevrede yaşama hakkı, temiz suya ulaşma, yiyecek yardımı alma, barış hakkı, bilgi edinme hakkı, iletişim hakkı, silahsızlandırılmış bir dünyada yaşama hakkı, halkların kendi durumlarını serbestçe belirleme hakkı (self determinasyon hakkı), iletişim hakkı gibi haklardan oluşmaktadır.

İNSAN HAKLARININ TARİHSEL GELİŞİMİ

1. İngiltere'de İnsan Haklarının Gelişmesi

a) Magna Carta

- 1215 yılında kabul edilen İngiliz Magna Carta Haklar Bildirisi, uzun bir süre, hukukun ve insan haklarının sembolü olarak kabul edilmektedir. Magna Carta özetle şu haklardan oluşan bir belgedir:
  - Kral, özgür kişileri hükümsüz bir şekilde tutuklamayacak, hapsedemeyecek ve mallarına el koyamayacak.
  - Kral, adaleti değiştirmeyeceğine, kimseye karşı hak ve adaleti yerine getirmekten kaçınmayacağına söz verecek.
  - Cezalar suçun ağırlığı ile orantılı olacak. Tüccarlara ticaret özgürlüğü sağlanacak. Kralın devletin yasalarını çiğnemesi durumunda, baronlara isyan etme hakkı tanınacak.

b) Petition of Rights - Haklar Dilekçesi - (1628)

- Parlamento krala, Fransa ile süren savaşa mali destek sağlama karşılığında 1628 yılında Petition of Rights (Haklar Dilekçesi)'ni kabul ettirmiştir.
  - Parlamentonun onayı olmadan vergi koymak, parlamentonun onayı olmadan taht için para toplamak yasaktır.
  - Parlamentodaki görüşmelerden dolayı kimseye mahkeme önünde suçlama yapılamayacaktır.
  - Parlamento tam söz hürriyetine haiz olacaktır. Parlamento izni olmadan asker toplanamayacaktır.
  - Parlamentonun kabul ettiği yasa, kral dâhil herkesi bağlayacaktır.

c) Habeas Corpus Act (1679)

- Habeas Corpus Act ile kişilerin **yargıç kararı olmadan tutuklanmaları, hapsedilmeleri ile keyfi ve uzun süreli tutuklamalar yasaklan**mıştır.

d) Bill of Rights – Haklar Bildirisi – (1689)

- Haklar bildirisi ile adil yargılanma, olağan olmayan cezaya çarptırılmama ilkeleri doğal haklar arasında yer almış, yasa yapma ve vergi koyma yetkisinin parlamentoya ait olacağı, dilekçe hakkı ve yasama dokunulmazlığı kabul edilmiştir.

NOT

İngiliz belgeleri, Fransız ve Amerikan belgelerinden farklı olarak evrensel olmayan belgelerdir.

2. Amerika'da İnsan Haklarının Gelişmesi

a) 1776 Tarihli Amerikan Virginia Haklar Bildirisi ve ABD Anayasası

- Virginia İnsan Hakları Bildirgesi, 12 Haziran 1776 tarihinde, Amerika'nın Virginia eyaletinde yaşayan halk temsilcileri tarafından ilan edilen bildiridir.
- Amerikan Kongresi, 1776 yılındaki çağrısıyla her koloninin kendi anayasasını hazırlaması önerisinde bulunmuş ve Virginia bu öneriye en hızlı şekilde uyan ve kendi anayasasını hazırlayan eyalet olmuştur. Virginia Haklar Bildirisi'nin hükümleri aynı yıl Amerikan Bağımsızlık Bildirisi'nde de yer almıştır.
- Virginia İnsan Hakları Bildirisi, John Locke'un fikirleri ve Montesquieu'nun güçler ayrılığı ilkelerinden esinlenerek hazırlanmıştır.

/benimhocam

- 1776 Virginia Haklar Bildirisi ve Amerikan Bağımsızlık Bildirisi'nde, insanların yaşama hakkı ve özgürlüğü bulunduğu, mülkiyet haklarına sahip olduğu, kendi kişilik ve mutluluğunu özgürce gerçekleştirebileceği ifade edilmiştir. Bu bildirilere göre devletin görevi kişilerin bu hak ve özgürlüklerini güvence altına almak ve bunların yaşanılır hâle getirilmesine uygun ortamı hazırlamaktır.

3. Fransa'da İnsan Haklarının Gelişimi

a) 1789 Tarihli Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi

- Avrupa'da hak ve özgürlükler açısından dönüm noktası olan olaylardan en önemlisi Fransız İhtilali'dir. 26 Ağustos 1789 tarihinde, ihtilalden sonra kabul edilen bildiri, insanın doğuştan devredilmez, dokunulmaz doğal haklara sahip olduğu anlayışını teyit eden bir belgedir.
- Bildiride egemenliğin halka ait olduğu; eşitliğe dayalı bir toplumun, insanların doğal birtakım haklara sahip olmasıyla sağlanacağı; kişi özgürlüğü ve güvenliği ile mülkiyet hakkının tüm insanların en temel hakkı olduğu belirtilmiştir
- Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'nde yalnız insanların doğuştan sahip olduğu doğal haklardan değil, bunların yanında, bireyin yönetime katılmasını sağlayan seçme ve seçilme hakkı gibi siyasi haklardan da söz edilmiştir.

XX. YÜZYILDA İNSAN HAKLARI

1. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER

Birleşmiş Milletler Antlaşması, 26 Haziran 1945 tarihinde **San Francisco'da** imzalanmış ve **24 Ekim 1945'te yürürlüğe girmiştir**. Türkiye antlaşmayı Uluslararası Adalet Divanı Statüsü'yle birlikte 15 Ağustos 1945'te 51 üye ile birlikte kurucu üye olarak onaylamıştır.

Birleşmiş Milletlerin Organları

- **Genel Kurul:** Genel Kurul Birleşmiş Milletlerin bütün üyelerinden oluşur. Genel Kurulun her üyesinin bir oyu vardır.
- **Güvenlik Konseyi:** Uluslararası barış ve güvenliği sağlamak üzere kurulan Güvenlik Konseyi, Birleşmiş Milletlerin on beş üyesinden oluşur. Güvenlik Konseyinin beş sürekli üyesi **Fransa, İngiltere, Rusya, Çin ve ABD**'dir. Bu ülkeler BM kararlarını veto etme yetkisine sahiptir.
- **Ekonomik ve Sosyal Konsey:** BM'nin doğrudan doğruya insan hakları alanına giren konularda faaliyette bulunan Ekonomik ve Sosyal Konsey (ESK), BM Genel Kurulu tarafından 3 yıllık bir süre için seçilmiş 54 üyeden oluşmaktadır.
- **Uluslararası Adalet Divanı:** Birleşmiş Milletlerin adli organıdır. Merkezi **Hollanda'nın Lahey** kentindedir. Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi'nden seçilen on beş yargıçtan oluşur.

Birleşmiş Milletlerin Bazı Sözleşmeleri

- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi: Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 10 Aralık 1948'de kabul edilmiştir.
- Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme
- Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (İkiz Sözleşmelerden biri)
- Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (İkiz Sözleşmelerden biri)
- Soykırımın Önenmesi ve Cezalandırılması Hakkında Sözleşme
- Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme
- Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
- İşkence ve Diğer Zalimane ve Gayrıinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi
- Herkesin Zorla Kayıp Edilmeye Karşı Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme

ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ

Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Tüzüğü ile kurulmuştur. Mahkeme **Hollanda'nın Lahey** kentindedir. **Mahkemenin yargı yetkisine giren suçlar şunlardır:**

- Savaş suçları
- Soykırım suçları
- Saldırı suçları
- İnsanlığa karşı suçlar

İNSAN HAKLARI EVRENSEL BİLDİRİSİ

- İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, **10 Aralık 1948**'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca, oylama sonucunda kabul edilmiş bir karardır. Bu nedenle, teknik hukuk anlamında "tavsiye" niteliğindedir; dolayısıyla da "bağlayıcı" bir etkisi yoktur. 30 maddeden oluşur.

NOT

Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi'nin kabul edildiği **10 Aralık, Dünya İnsan Hakları Günü'dür.**

2. AVRUPA KONSEYİ

Avrupa Konseyi, **5 Mayıs 1949'da Londra'da kurulmuş,** konseyin statüsü ise 3 Ağustos 1949'da yürürlüğe girmiştir. Avrupa Konseyi'nin merkezi **Strazburg**'dadır. Avrupa Konseyi'nin resmî dilleri **İngilizce ve Fransızcadır**. Konseyin kurucu ülkeleri: **Fransa, Büyük Britanya, İtalya, Belçika, Danimarka, Hollanda, İrlanda, İsveç, Norveç ve Lüksemburg**'tur.

AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Avrupa Konseyinin yapısı içinde oluşmuştur. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi **4 Kasım 1950'de Roma'da** kabul edilmiştir. Sözleşmenin resmî dili **İngilizce ve Fransızca**dır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) insan haklarını ve temel özgürlükleri korumak amacıyla 4 Kasım 1950 tarihinde imzaya açılmış ve 3 Eylül 1953 yılında yürürlüğe girmiştir. **Türkiye 18 Mayıs 1954 de sözleşmeyi onaylamıştır**.

İnsan haklarının korunması anlamında konsey bünyesindeki temel mekanizma olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 1959 yılında kurulmuştur. Türkiye Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne **bireysel başvuru hakkını 1987'de AİHM'e zorunlu yargı yetkisini ise 1990'da kabul etmiştir**.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvurabilmek için, şikâyet edeceğiniz devletin (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde hakkında dava açacağınız devletin) Avrupa Konseyine taraf ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin yetkisini tanıyan bir devlet olması gerekir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki temel haklardan biri veya bir kaçının ihlaline maruz kalan gerçek ve özel tüzel kişiler Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvurabilir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini ihlal eden, "Devlet" veya "ihlal sırasında kamu gücü kullanmakla yetkili kamu görevlisi" olmalıdır.

Başvuru konusu ihlal, ihlali yapan devletin ulusal mahkemesinde dava olarak görülmelidir. Yani başvurucu, müdahale veya eylemsizlik hâlinin ortadan kalkması için ulusal hukukta var olan sonuca elverişli hukuk yollarının en kapsamlısını tamamıyla tüketmiş olmalıdır(Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru dâhil).

İhlali yapan devletteki iç hukuk yollarının tüketilmesinden itibaren **6 ay içinde (1 Şubat 2022'den itibaren bu süre 4 ay olacaktır.)** Avrupa İnsan

/benimhocam

Hakları Mahkemesine başvuru yapılmalıdır. Kararların uygulanmasını sağlamak ve denetlemek de **Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin** yetkisindedir. Mahkeme, Yüksek Sözleşmeci tarafların sayısına eşit sayıda yargıçtan oluşur (hâlihazırda 47 yargıç bulunmaktadır). Yargıçlar, her taraf devletin sunacağı üç kişilik aday listesinden Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi tarafından seçilir. Yargıçlar sadece 9 yıllık bir süre için seçilirler. Tekrar seçilmeleri ise mümkün değildir. Sözleşme iki tip başvuru arasında ayrım yapar: Haklarının ihlal edildiğini öne süren, gerçek ve tüzel kişiler, kişi grupları ya da hükümet dışı örgütler tarafından yapılabilen **bireysel başvurular** ve bir devletin bir başka devlete karşı yaptığı **devletlerarası başvurular**.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde Düzenlenen Hak ve Hürriyetler

- Madde 2: **Yaşam hakkı**
- Madde 3: İşkence yasağı
- Madde 4: **Kölelik ve zorla çalıştırma yasağı**
- Madde 5: Özgürlük ve güvenlik hakkı
- Madde 6: **Adil yargılanma hakkı**
- Madde 7: **Kanunsuz ceza olmaz**
- Madde 8: Özel ve aile hayatına saygı hakkı
- Madde 9: **Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü**
- Madde 10: **İfade özgürlüğü**
- Madde 11: **Toplantı ve dernek kurma özgürlüğü**
- Madde 12: **Evlenme hakkı**
- Madde 13: **Etkili başvuru hakkı**
- Madde 14: **Ayrımcılık yasağı**
- Madde 15: **Olağanüstü hâllerde yükümlülükleri askıya alma**
- Madde 16: **Yabancıların siyasal etkinliklerinin kısıtlanması**
- Madde 17: **Hakları kötüye kullanma yasağı**
- Madde 18: **Haklara getirilecek kısıtlanmaların sınırlanması**

/benimhocam

İNSAN HAKLARININ ULUSAL BOYUTTA KORUNMASI

ANAYASA MAHKEMESİNE BİREYSEL BAŞVURU (YARGISAL BAŞVURU)

- Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolu, **2010 Anayasa değişikliği** itibarıyla hukuk sistemimize girmiştir.

Bireysel başvuru nedir?	Bireysel başvuru, herkesin Anayasa'da güvence altına alınmış **temel hak ve özgürlüklerinden Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki** herhangi birinin kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddiasıyla başvurabileceği bir hak arama yoludur.
Bireysel başvurumu nereye yapabilirim?	• Anayasa Mahkemesinde bulunan bireysel başvuru noktası; • Mahkemeler ve Cumhuriyet Başsavcılıkları • Yurt dışı temsilcilikleri
Bireysel başvurumu hangi tarihten itibaren ve kaç gün içinde yapmalıyım?	**Bireysel başvuru;** İdari ve yargısal hak arama yolları tamamlandıktan (temyiz, istinaf gibi) ve karar, başvurucu tarafından öğrenildikten, başka hak arama yolları yoksa ihlal öğrenildikten **sonra 30 (otuz) gün içinde** yapılmalıdır.
Mazeretim sebebiyle süresi içinde başvuruda bulunamadım. Ne yapmalıyım?	Mücbir sebep veya ağır hastalık gibi haklı bir mazeret nedeniyle 30 (otuz) günlük başvuru süresinin kaçırılması hâlinde mazeretin kalktığı tarihten **itibaren en geç 15 (on beş) gün içinde** mazerete ilişkin belgelerle başvuru yapılabilir.
Kimler bireysel başvuru yapabilir?	Kural olarak **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve bunlara ek olarak Türkiye'nin taraf olduğu protokollerin ortaklaşa güvence altına aldığı temel hak ve özgürlüklerden herhangi birinin** kamu gücü tarafından ihlal edildiğini iddia eden herkes bireysel başvuruda bulunabilir.

Yabancı ülke vatandaşları da bireysel başvuruda bulunabilir mi?	Yabancı ülke vatandaşları bireysel başvuruda bulunma hakkına sahiptir. Bununla birlikte yabancılar **"yalnızca Türk vatandaşlarına tanınan haklar"** ile ilgili örneğin seçme ve seçilme hakkı gibi- bireysel başvuruda bulunamaz.
Tüzel kişiler bireysel başvuru yapabilir mi?	**Kamu tüzel kişileri bireysel başvuru yapamaz**. Özel hukuk tüzel kişilerinin (sendikalar, dernekler, vakıflar, ticari ortaklıklar vb.) sadece tüzel kişiliğe ait haklarının ihlal edildiği gerekçesiyle bireysel başvuruda bulunmaları mümkündür.
İdari ve yargısal başvuru yollarının tüketilmesi ne anlama geliyor?	İhlal iddialarına ilişkin olarak idari başvuru yollarının ve varsa ilk derece mahkemeleri, istinaf mahkemeleri ve temyiz başvuru yollarının tüketilmesinden sonra bireysel başvuruda bulunulabilir.
Bireysel başvurucu sonucunda yapılacaklar nelerdir?	Anayasa Mahkemesi, kamu işlemiyle bir temel hakkın ihlal edildiğini tespit ederse bu ihlalin giderilmesi için ilgili mahkeme tarafından **yeniden yargılama yapılmasına hükmedebilir.** Ancak yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar yoksa **başvurucu lehine uygun bir tazminata hükmedebilir.** Bunlar dışında, Anayasa Mahkemesi kararında gerekli görüldüğü takdirde, **ihlalin ve sonuçlarının hangi şekilde ortadan kaldırılacağı hususunda yapılması gerekenler de** belirtilir.
Bireysel başvuruya konu olamayacak haklar ve işlemler şunlardır:	• Türkiye'nin taraf olmadığı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Ek Protokollerde yer alan haklar, • **Anayasa'da yer alan ancak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Ek Protokollerinde yer almayan haklar**, • Yasama işlemleri (kanunlar, TBMM kararları) • Düzenleyici idari işlemler (Cumhurbaşkanı kararnameleri, yönetmelikler, genelge, yönerge, tebliğ, sirküler gibi farklı adlarla yayımlanan yönetmelik benzeri işlemler) • **Yargı yolunun kapalı olduğu işlemler** (Spor Tahkim Kurulları kararları, Yüksek Seçim Kurulu kararları, Yüksek Askerî Şûra kararları, olağanüstü hâl Cumhurbaşkanı kararnameleri, Hâkimler ve Savcılar Kurulu kararları)

Kaynak: *https://www.anayasa.gov.tr/media/6570/bb_brosur.pdf*

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU (İDARİ BAŞVURU)

- 2016 yılında kurulan Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu **Adalet Bakanlığı** ile ilişkili bir kurumdur.
- İnsan onurunu temel alarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesi ile bu ilkeler doğrultusunda faaliyet göstermek, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmek ve bu konuda ulusal önleme mekanizması görevini yerine getirmek üzere kurulmuştur.
- **Bu kanun kapsamına giren ayrımcılık türleri şunlardır:**
  a) Ayrı tutma
  b) Ayrımcılık talimatı verme ve bu talimatları uygulama
  c) Çoklu ayrımcılık
  d) Doğrudan ayrımcılık
  e) Dolaylı ayrımcılık
  f) İşyerinde yıldırma
  g) Makul düzenleme yapmama
  h) Taciz
  i) Varsayılan temele dayalı ayrımcılık
- Kurum, kurul ve başkanlıktan oluşur. Kurul, kurumun karar organıdır. Kurul, mevzuatla verilen görev ve yetkilerini kendi sorumluluğu altında, bağımsız olarak yerine getirir ve kullanır.
- Kurul, biri başkan, biri ikinci başkan olmak üzere **11 üyeden** oluşur. Kurulun üyeleri **Cumhurbaşkanı tarafından** seçilir.

/benimhocam

KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU (OMBUDSMANLIK)

- 2010 Anayasa değişikliği ile gelmiş, 2012 yılında kurulmuştur.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bağlıdır.
- Kamu tüzel kişiliğine haiz, özel bütçelidir.
- Merkezi Ankara'dır.

Kurumun Görevi

Kurum, idarenin işleyişi ile ilgili şikâyet üzerine

- İdarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını;
- İnsan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde,
- Hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve önerilerde bulunmakla görevlidir.

Ancak;

a) yasama yetkisinin kullanılmasına ilişkin işlemler,

b) yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin işlemler,

c) Türk Silahlı Kuvvetlerinin sırf askeri nitelikteki faaliyetleri

kurumun görev alanı dışındadır.

NOT

Halkın şikâyetlerini incelemekle görevli kamu başdenetçisi **TBMM tarafından** 4 yıllığına seçilir. Mevcut kamu başdenetçisi 2020 yılında ikinci kez seçilen Şeref Malkoç'tur.

TBMM İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU (SİYASİ BAŞVURU)

- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, TBMM bünyesinde yer alan ihtisas komisyonlarından birisidir. 1990 yılında, ülkemizde insan hakları alanında kurulan **ilk ulusal kuruluştur**.
- Temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla her birey Komisyon'a başvuru yapabilir.

TBMM KADIN ERKEK FIRSAT EŞİTLİĞİ KOMİSYONU (SİYASİ BAŞVURU)

- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu, TBMM bünyesinde yer alan ihtisas komisyonların birisidir.
- Komisyon, **cinsiyetçi yargılar sonucu kamusal ve özel alanda yaşanan mağduriyetler ve hak ihlalleri, iş yerinde psikolojik taciz (mobbing), işe alım süreçlerinde cinsiyete dayalı ayrımcılık, kötü muamele, şiddet gibi** konularda başvuruculara iddialarını incelemekte ve gerekli görülmesi hâlinde ilgili mercilere konunun iletilerek kurumlar arası koordinasyonu sağlamakta ve süreç hakkında başvurucuyu bilgilendirmektedir.

BİLGİ EDİNME DEĞERLENDİRME KURULU (İDARİ BAŞVURU)

- Bilgi edinme hakkı 2003 yılında kanunla gelmiş, 2010 Anayasa değişikliği ile de bir Anayasal hak hâlini almıştır.

Herkes bilgi edinme hakkına sahiptir.

- Türkiye'de ikamet eden yabancılar,
- Türkiye'de faaliyette bulunan yabancı tüzel kişiler, isteyecekleri bilgi,
- Kendileriyle veya faaliyet alanlarıyla ilgili olmak kaydıyla ve
- Karşılıklılık ilkesi çerçevesinde bu kanun hükümlerinden yararlanabilir.

- Kurum ve kuruluşlar, başvuru üzerine istenen bilgi ve belgeye erişimi **ON BEŞ İŞ GÜNÜ içinde** sağlarlar.
- Başvurunun içeriğinin birden fazla kurum ve kuruluşu ilgilendirmesi durumlarında **OTUZ İŞ GÜNÜ içinde** bilgi ve belgeye erişim sağlanır.

İL VE İLÇE İNSAN HAKLARI KURULLARI (İDARİ BAŞVURU)

- İnsan haklarının korunması ve geliştirilmesi çerçevesinde, gerek vatandaşlarla bireyler olarak, gerek sivil toplum kuruluşlarıyla genel düzeyde, temasları kolaylaştırmak ve iş birliğini artırmak amacına yönelik olarak oluşturulmuştur.
- İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları Mülki İdare Amirlerinin Başkanlığında (ilde vali, ilçede kaymakam) kamu görevlileri, sivil toplum kuruluşları, meslek odaları ve siyasi parti temsilcilerinden oluşmaktadır.

İl ve İlçe Kurulları;

- İnsan hakları ihlali iddiaları ile ilgili başvuruları incelemek, araştırmak, inceleme ve araştırma sonuçlarını değerlendirmek,
- Ulaşılan sonuçları konusuna göre Cumhuriyet Savcılıklarına ya da ilgili idari makamlara iletmek ve sonucunu takip etmekle görevlidir.
- Kurullar aynı zamanda insan hakları alanında bilgilendirme, bilinçlendirme, eğitim faaliyetleri gerçekleştirmek, kadın, çocuk, hasta ve özürlü hakları ile araştırmalar yapılmasını ve çözümler üretilmesini teşvik etmek, insan hakları uygulamalarını yerinde görmek amacıyla ilgili kurum ve kuruluşlara ziyaretler gerçekleştirmek her türlü ayrımcılığın önlenmesi için gerekli çalışmaları yapmakla görevlidirler.

NOT

Kurullar ayda bir defa toplanır. Ancak gerekli görülen durumlarda, başkanın çağrısı üzerine ayda birden fazla da toplanabilir. Kurul toplantılarına illerde **vali** veya **valinin görevlendireceği bir vali yardımcısı**, ilçelerde **kaymakam** başkanlık eder.

/benimhocam